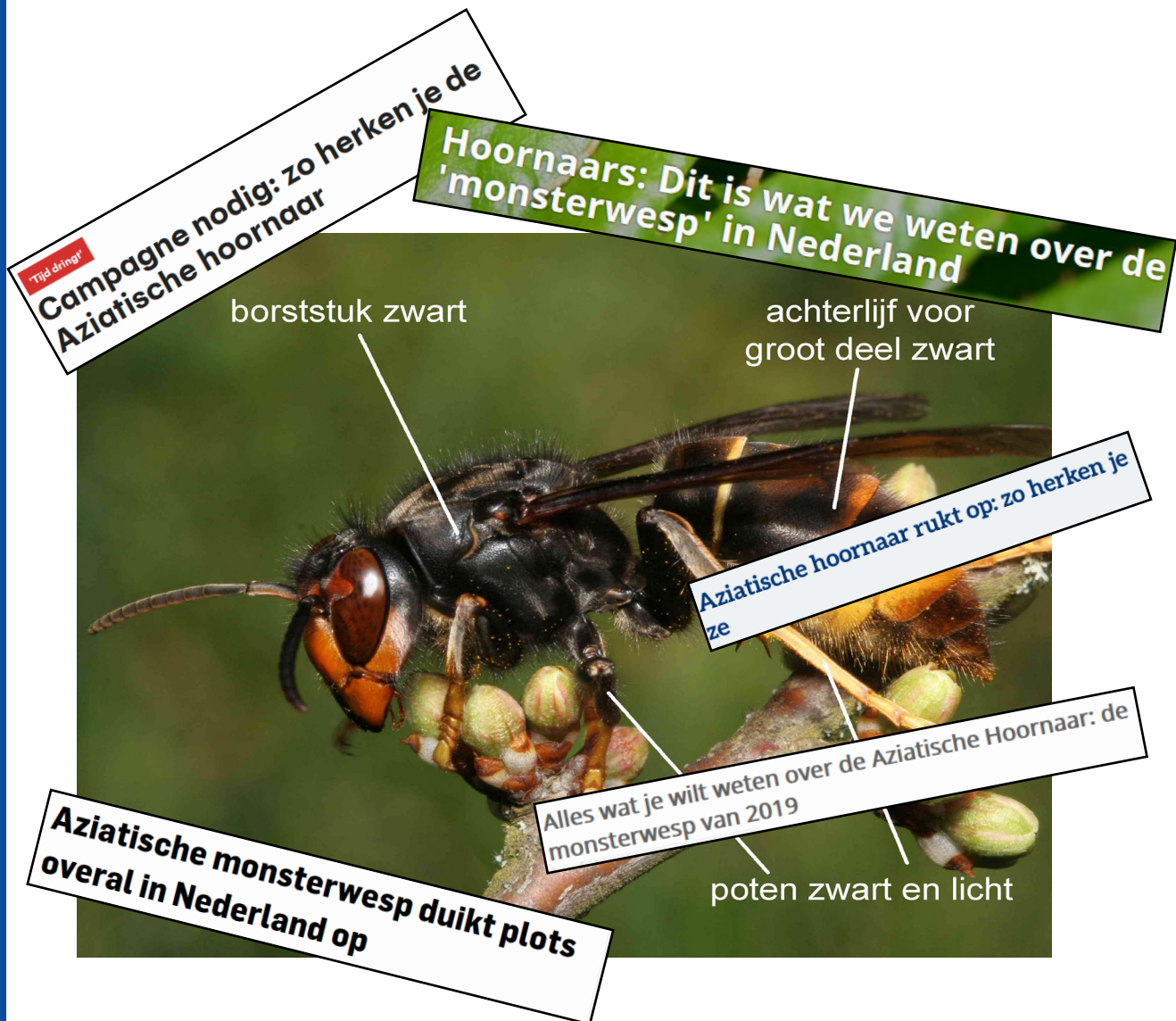

2019

LINDE SLIKBOER
& THEO ZEEGERS

MONITORING EN VOORLICHTING AZIATISCHE HOORNAAR 2019

MONITORING EN VOORLICHTING AZIATISCHE HOORNAAR 2019

maart 2020

TEKST

Linde Slikboer & Theo Zeegers

PRODUCTIE

EIS Kenniscentrum Insecten, Leiden

RAPPORTNUMMER

EIS2020-03

OPDRACHTGEVER

Nederlandse Voedel- en Warenauthoriteit

CONTACTPERSOON OPDRACHTGEVER

Henk Groenewoud

CONTACTPERSOON EIS

Theo Zeegers

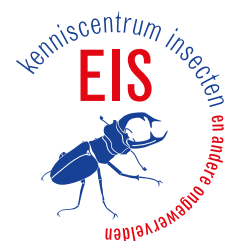
FOTO VOORPAGINA

Werkster van de Aziatische hoornaar. Foto Jean Haxaire.

Inzet: diverse 'knipsels' van online krantenberichten.

FOTO ACHTERKANT

Een Aziatische hoornaar jaagt voor een bijenkast. Foto Theo Zeegers.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
Inleiding	5
Monitoring	6
Voorlichting.	7
Meldingen 2019	8
Reflectie.	8

SAMENVATTING

De Aziatische hoornaar is een grote wesp uit Zuidoost-Azië, die zich momenteel in Europa als invasieve exoot gedraagt. Vanwege haar plaats op de Unielijst van de Europese Unie geldt een bestrijdingsplicht. In 2017 werd de Aziatische hoornaar voor het eerst binnen Nederlandse landsgrenzen ontdekt. Vanaf dat moment werd EIS Kenniscentrum Insecten door de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) gevraagd om de ongewenste exoot te monitoren en waar nodig voorlichting te geven.

Ook in 2019 heeft monitoring plaatsgevonden. In geval van nieuwe correcte meldingen hielpen medewerkers van EIS bij het vinden van het nest. Verder heeft EIS talloze vragen over de Aziatische hoornaar beantwoord, een folder ontwikkeld en verspreid, artikelen geschreven, nieuw binnenkomende meldingen onderzocht en de NVWA op de hoogte gehouden.

Het jaar 2019 bracht vier correcte meldingen van Aziatische hoornaars in Nederland. Het betrof twee nesten (Raamsdonk en Vlaardingen), die beiden gevonden en bestreden zijn. De derde en vierde melding betroffen zwervende koninginnen.

Tot op heden blijkt Waarneming.nl de meest effectieve methode om nieuwe meldingen binnen te krijgen. Verder lijkt de zorg om het uitblijven van waarnemingen waar nodig ongegrond, gezien het hoge aantal waarnemingen dat binnenkomt in geval van een nest.

SUMMARY

The Asian hornet is a large wasp originating from South East Asia and is now an invasive species in Europe. Because of its placement on the Union List of the European Union, extermination upon discovery is obligatory. In 2017, the first Asian hornets appeared in the Netherlands. From that moment onwards, EIS Kenniscentrum Insecten was requested by the Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) to monitor the species and to provide information where needed.

Monitoring continued in 2019. In case of new sightings the employees of EIS assisted in finding the nest. Furthermore, EIS employees answered numerous questions regarding the Asian hornet, developed and spread a folder, wrote articles, studied all incoming sightings and kept the NVWA up to date.

2019 brought four correct sightings of the Asian hornet in the Netherlands. There were two nests (Raamsdonk and Vlaardingen), of which both were found and exterminated. The third and fourth sighting concerned wandering queens.

To date, Waarneming.nl is the most efficient method of receiving new sightings. Furthermore, the concerns regarding the lack of sightings seems unfounded, given the high number of sightings that occurs when a nest is present.

INLEIDING

De Aziatische hoornaar is een grote wesp uit Zuidoost-Azië, die zich in Europa als invasieve exoot gedraagt. De wesp is hoofdzakelijk problematisch vanwege haar menu, dat voor een aanzienlijk deel bestaat uit honingbijen en haar een plaats op de Unielijst van de Europese Unie heeft bezorgd. Dit betekent dat voor alle landen binnen de EU een bestrijdingsplicht geldt. In Nederland is de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) verantwoordelijk voor opsporing van de nesten. De Provincies zijn verantwoordelijk voor verwijdering van een eventueel nest binnen eigen provinciegrenzen.

In 2017 werd de Aziatische hoornaar voor het eerst binnen Nederlandse landsgrenzen ontdekt. De NVWA heeft destijds EIS Kenniscentrum Insecten gevraagd om te helpen bij de opsporing van het nest. Sindsdien bestaat er een samenwerking tussen de NVWA en EIS, waarbij afgesproken is dat de medewerkers van EIS de Aziatische hoornaar in Nederland doorlopend monitoren en onderzoeken. In de praktijk betekent dit vooral het toezien op en valideren van nieuwe waarnemingen, het leiden in de zoektocht naar eventuele nesten en het voorlichten van het publiek.

Ook in 2019 hebben de medewerkers van EIS monitoring en voorlichting omtrent de Aziatische hoornaar in Nederland verzorgd. Meldingen van de soort kwamen bij EIS binnen via diverse platformen. Bij twee nieuwe meldingen hielpen medewerkers van EIS bij het vinden van het nest. Verder heeft EIS vragen over de Aziatische hoornaar beantwoord, een folder ontwikkeld en verspreid en publiekelijk beschikbare artikelen over de soort geschreven. Gedurende dit alles is de NVWA doorlopend op de hoogte gehouden. In dit rapport worden de werkzaamheden van 2019 verder omschreven.

MONITORING

De monitoring van de Aziatische hoornaar bestond in 2019 uit het constant toezien op nieuw binnenkomende waarnemingen. Er is geen sprake geweest van actieve monitoring door medewerkers in het veld, maar meldingen kwamen binnen van privépersonen die hun waarneming aan EIS doorgaven.

Het doorgeven van waarnemingen verliep hoofdzakelijk via de website van Waarneming.nl en in mindere mate via e-mails naar eis@naturalis.nl. Voor invoeren van de Aziatische hoornaar via het platform van Waarneming.nl is een versimpelde versie van de website ontwikkeld waarop waarnemingen van deze soort zonder account en indien gewenst anoniem doorgegeven kunnen worden. De site (<https://waarneming.nl/go/vespa-velutina>) heeft voor deze gelegenheid beperkte invoeropties, waarbij het invoeren van een locatie en datum de minimale vereisten zijn.

In de lente en zomer van 2019 was er wederom veel media-aandacht voor de Aziatische hoornaar. Na de eerste correcte waarneming uit Raamsdonk volgden berichten op o.a. nieuwsplatform Nu.nl, en werd een stroom aan berichten van kleinere en grote nieuwssites en op Facebook ontketend. Veel berichten werden vergezeld door foto's van de inheemse gewone hoornaar of zelfs de Aziatische reuzenhoornaar. Lezers werden vaak aangespoord om hun waarnemingen te melden via Waarneming.nl. Deze media-aandacht leidde in de daarop volgende weken tot een groot aantal nieuwe en allemaal incorrecte meldingen van Aziatische hoornaars. Ook in de zomer bleven de meldingen binnenstromen. De aantallen meldingen liepen op van tientallen tot honderden per dag en waren een hele klus om te monitoren. Het werd een dagelijkse inspanning voor de medewerkers van EIS om foutieve meldingen zo snel mogelijk te verwijderen, om paniek en nieuwe foutieve meldingen zo veel mogelijk te voorkomen.

Veruit de meeste meldingen waren onbruikbaar, omdat bewijsmateriaal ontbrak. Bij de eerste paar honderd meldingen hebben we de waarnemer meestal om bewijsmateriaal gevraagd, maar al snel begon die inspanning dagelijks meerdere uren te kosten en de vraag bleek zonder uitzondering een incorrecte waarneming aan het licht te brengen. Daarom is overgegaan op het simpelweg verbergen van waarnemingen zonder bewijsmateriaal. Vanwege het hoge aantal incorrecte meldingen zijn waarnemingen zonder bewijsmateriaal niet door EIS-medewerkers in het veld onderzocht, soms wel door de waarnemer zelf.

VOORLICHTING

In het kader van voorlichting werd door medewerkers van EIS zowel proactief als op aanvraag informatie verstrekt aan privépersonen en media. Hierbij werden veel vragen beantwoord via e-mail, werd de media te woord gestaan en werden artikelen en een folder gepubliceerd. Alle publiekelijk beschikbare publicaties zijn te vinden op www.eis-nederland.nl/aziatischehoornaar.

Media

In 2019 kwamen diverse aanvragen vanuit de media om vragen te beantwoorden en interviews te geven. Het is belangrijk dat correcte informatie over de Aziatische hoornaar openbaar beschikbaar is en door de grote media wordt uitgedragen. Veel van de foutieve meldingen zijn een direct gevolg van incomplete en vaak zelfs incorrecte afspiegeling van de soort in de media.

Dit jaar heeft Theo Zeegers meegewerkt aan artikelen voor grote nieuwsplatformen RTL nieuws, NU.nl en NPO Radio 1. Ook in andere grote kranten zoals het AD en De Telegraaf was veel aandacht voor de Aziatische hoornaar, waarbij vaak naar EIS verwezen werd voor meer informatie.

Aanvullend werden door onze medewerkers twee interviews verleend voor BNNVARA's Vroege Vogels Radio.

Folder voor imkers

Vanwege het jaaggedrag van de Aziatische hoornaar, zijn imkers de meest voorkomende waarnemers van de soort. Om deze groep voor te lichten is een folder ofwel infosheet ontwikkeld die verspreid werd via het imkertijdschrift Bijhouden. Op de infosheet (bijlage 1) staat de herkenning van de Aziatische hoornaar centraal. Verder wordt aandacht geschonken aan de potentiële gevaren van de soort en de verspreiding binnen Europa en Nederland. De folder is dubbelzijdig gedrukt en ingevouwen in 11.000 exemplaren van het imkertijdschrift. Daarnaast is de folder door EIS digitaal beschikbaar gesteld via de website.

Artikelen

In oktober van 2019 verscheen een artikel over de Aziatische hoornaar in Straatgras, het populair-wetenschappelijke tijdschrift van Het Natuurhistorisch Rotterdam. De oplage betreft circa 2000 exemplaren.

In april van dit jaar verscheen een artikel in Kijk op Exoten, de digitale nieuwsbrief van het Signaleringsproject Exoten van de NVWA.

MELDINGEN 2019

De correcte meldingen van Aziatische hoornaars in Nederland in 2019 worden uitgebreid besproken in een ander rapport: “De Aziatische hoornaar in Nederland in 2019” (Slikboer & Zeegers 2019). Alle correcte meldingen van dit jaar kwamen binnen via Waarneming.nl. Verder is vermeldenswaardig dat de hoornaars in Vlaardingen zes maal onafhankelijk van elkaar gemeld zijn.

Om de verspreiding van de soort goed in de gaten te houden, hebben we contact gehouden met contactpersonen in omliggende landen. Ook in Vlaanderen zijn in 2019 aanzienlijk minder positieve meldingen gedaan dan in 2018. Een vrij brede grensstrook was in 2019, anders dan in 2018, vrij van Aziatische hoornaar. In de late herfst van 2019 is een uitgevlogen nest gevonden in Hamburg (DE). Op termijn kan dit nest een nieuwe bron van bedreiging voor ons land zijn, met name voor het noord-oosten van ons land.

REFLECTIE

Voor 2019 zijn vier bevestigde gevallen van de Aziatische hoornaar in Nederland bekend. Alle vier de waarnemingen werden gemeld via Waarneming.nl, waaruit kan worden geconcludeerd dat deze website tot op heden de meest geschikte methode is in het monitoren van Aziatische hoornaars in Nederland.

Sommige partijen maken zich zorgen over het niet vinden van alle nesten en een beperkte beschikbaarheid van waarnemingen ten opzichte van het daadwerkelijke aantal hoornaars. In 2019 is allereerst een primair nest gemeld, wat heel klein is en bewoond wordt door slechts één individu. De casus ‘Vlaardingen’ is in het totaal zes keer onafhankelijk van elkaar door verschillende waarnemers gemeld. Hieruit blijkt, ons inziens, dat het waarnemers- en rapportagenetwerk goed op orde is. Met name imkers blijven een belangrijke rol spelen bij de vroegtijdige detectie.

EIS KENNISCENTRUM INSECTEN EN ANDERE ONGEWERVELDEN

Stichting EIS is het kenniscentrum voor insecten en andere ongewervelden. De stichting doet onderzoek en geeft adviezen over beleid en beheer. Daarnaast houden we ons bezig met voorlichting en educatie. We hebben een brede kennis over de ecologie, verspreiding en bescherming van ongewervelden. Het bureau werkt samen met ruim 1400 vrijwilligers verdeeld over meer dan 50 werkgroepen, elk gericht op een specifieke diergroep. Door dit netwerk van specialisten en vrijwilligers hebben we naast goede kennis over populaire groepen zoals libellen en sprinkhanen ook ruime expertise met betrekking tot andere insecten en ongewervelden. EIS Kenniscentrum Insecten is daardoor in staat om projecten uit te voeren met betrekking tot een grote diversiteit aan diergroepen.